

СЪДЪРЖАНИЕ

100-а юбилейна сесия на Международната конференция на труда	3
Пенсии	
Доклад относно консултацията по Зелената книга за адекватни, устойчиви и сигурни ..... европейски пенсионни системи	5
Осигуряването в числа	
Среден осигурителен доход за 2010 г.	8
Профилактика и рехабилитация	
Румяна Павлова – Профилактична и рехабилитационна дейност на Националния осигурителен институт	10
Чужд опит	
Отпускът по майчинство в Европейския съюз	15
Евроинтеграция	
България по пътя към Европа	22
Координация на системите за социална сигурност в Европейския съюз	27
Минало	
70 години от създаването на Института за обществено осигуряване	29

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година X, брой 2, 2011

Редакционна колегия:

Антоанета Ганчева
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Валентина Минчева

Коректор Валентина Минчева
Предпечат Калина Минчева
Печат СД “Симолини-94”
Формат 60 x 90/8
Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. “Ал. Стамболийски” № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1028
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

100-А ЮБИЛЕЙНА СЕСИЯ НА МЕЖДУНАРОДНАТА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТРУДА

От първото си събиране във Вашингтон, окръг Колумбия, през 1919 г., **Международната конференция за труда (МКТ)** се стреми към социална справедливост, а като част от МОТ през 1969 г. печели Нобелова награда за мир за постиженията си.

Международната конференция на труда се провежда всяка година през месец юни в Женева. Тя приема международните трудови норми (конвенции и препоръки) и бюджета на организацията и Административния съвет. Страните-членки делегират в най-високия орган на Международната организация на труда (МОТ) 4-ма представители – двама представители на правителството, един на представителните организации на работодателите и един на представителните организации на работниците.

Международната организация на труда откри своята историческа 100-на сесия в Женева на 1 юни с призив за началото на нова ера в социалната справедливост на фона на регистрираните голяма безработица и непълна заетост в целия свят и с апел за по-целенасочена обществена загриженост по въпросите на заетостта след настъпилата глобална финансова криза.

Дискусиите на пленарните заседания бяха посветени предимно на социалната справедливост. По статистика на Международната конференция на труда до 80% от световното население не е социално защитено.

На юбилейната сесия, която се проведе от 1 до 17 юни в Женева, бяха обсъдени настоящите и бъдещите предизвикателства пред пазара на труда, включително и темите за: рекордно високите нива на безработица; глобалната икономическа и финансова криза; заетостта при младите хора; разширяването на обхвата на социалната защита до 8 на всеки 10 души в страните без такава защита; ролята на трудовата администрация при осигуряването на равнопоставеност на работното място, както и разширяване на основните права на работното място за милиони трудещи се и най-вече за жените, работещи като домашни помощнички.

”Светът е изправен пред сериозно предизвикателство, свързано със социалната справедливост”, заяви генералният директор на МОТ Хуан Сомавия в основния си доклад, озаглавен “Нова ера в социалната справедливост”. Докладът предупреждава, че сегашният модел на растеж е станал прекалено икономически неефективен, социално нестабилен, вреден за околната среда и политически неустойчив. В него се отбелязва разширяването на общественото недоволство и се призовава за нов модел на глобализация, който да произвежда “широк и балансиран набор от решения, които хората очакват”.

”Настоящите правила са неефективни, защото те доведоха до изграждането на модел на растеж, който все повече генерира все по-неравни резултати за хората и за обществото. Целта на ефективния път на растеж е да се постигне консенсус за необходимостта от нова социална справедливост и за реализирането на политики, които могат да генерират различен набор от пазарни резултати и най-вече постигане на достойни условия на труд”, се казва в доклада.

Можем да постигнем “ефективен растеж” чрез съчетаване на положителните ефекти и най-правилното постигане на компромиси по отношение на следните цели в рамките на специфичния национален и регионален контекст:

- стабилна макроикономическа политика;
- по-високо ниво на инвестиции и създаване на достойни условия на труд чрез стабилни предприятия в реалната икономика;
- насърчаване на всеобхватния и справедлив пазар на труда, включително и въвеждане на международните трудови стандарти;
- въвеждането на финансова система в услуга на реалната икономика;
- изграждане на по-прогресивна фискална политика.

Положителното послание е, че това може да стане. Вярвам, че то не е извън човешките възможности да комбинират тези цели с пазарните резултати, което може да доведе до нова ера в социалната справедливост. Можем да имаме отворени икономики и отворени общества, които да стимулират честните отношения и спазването на икономическите, социалните и културните права. Но за да се случи това, е необходимо да се установят съответните баланси:

4

- На първо място, общият баланс между обществения ред и регулаторната функция на държавата; между генериращия финансови ресурси и иновации капацитет на пазара и демократичния глас на обществото в едно с нуждите на отделните хора, семейства и общности;
- Второ, баланс между икономическите, социалните и природни измерения на живота – един подход за устойчиво развитие;
- Трето, баланс между финансовата икономика и реалната икономика. Финансовата система трябва да се върне към основния си бизнес – отпускане на заеми за иновации, производствени инвестиции, улесняване на търговията и гарантиране на основните потребителски нужди;
- На четвърто място, равновесие между експортно насочените стратегии и необходимостта от разширяване на търсенето и вътрешния пазар, с акцент върху приходите;
- На пето място, равновесие между капитала и труда, включително по-тесни отношения между ръста на производителността и увеличението на заплатите. Делът на положения труд към капитала в БВП намалява през последните три десетилетия.

На конференцията са присъствали изключително много специални гости, включително германският канцлер Ангела Меркел, индонезийският президент Сусило Бамбанг Юдхойоно, руският премиер Владимир Путин, палестинският премиер Салам Фаяд, президентът на Финландия Таря Халонен, танзанийският президент Джакая Киквете и швейцарският президент Мишелин Калми-Рей, както и различни бивши държавни глави и ръководители на международни агенции.

Българската делегация бе водена от министъра на труда и социалната политика Тотю Младенов.

В допълнение към обсъжданията на настоящото състояние на пазара на труда, основните теми на конференцията включват и дискусии относно предложените международни трудови стандарти за домашната работа; дискусиионни панели на високо равнище относно: безработицата сред младежите в Северна Африка /Близкия изток и другите проблемни региони, заетостта и социалната справедливост в глобализиращата се икономика, ролята на достойните условия на труд за по-справедлива, по-екологична и по-устойчива глобализация и визията за една нова ера в социалната справедливост; както и пленарните заседания, свързани с последния доклад на МОТ относно положението на работниците в окупираните арабски територии.

На 10 юни 2011 г. Конференцията беше домакин на дискусия за децата, работещи в рискови условия на труд под мотото “Внимание! Децата работят опасно! Прекратете детския труд!”. Тя се проведе в рамките на международните прояви по случай Световния ден срещу детския труд, който е на 12 юни. Денят ще бъде отбелязан за десета поредна година. Според последните данни на МОТ в глобален мащаб, 115 млн. деца участват в опасен труд, който може да увреди тяхното здраве, безопасност или морал. Опасният труд е сред най-тежките форми на детски труд, които международната общност е наобелязала да бъдат премахнати до 2016 г.

ДОКЛАД ОТНОСНО КОНСУЛТАЦИЯТА ПО ЗЕЛЕНАТА КНИГА ЗА АДЕКВАТНИ, УСТОЙЧИВИ И СИГУРНИ ЕВРОПЕЙСКИ ПЕНСИОННИ СИСТЕМИ (Изложение от Комисията)

1. Резултати от консултацията и предизвиканата от Зелената книга дискуссия

В рамките на консултацията бяха получени почти 1700 отговора, като над 350 от тях са от правителства на държавите-членки, от национални парламенти, от стопански и синдикални организации, от гражданското общество и представители на пенсионния сектор. Съветът по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси и Съветът по икономически и финансови въпроси приветстваха Зелената книга. През февруари 2011 г. бяха получени становища от Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите.

Отговорите на основните заинтересовани страни представляват широка палитра от старателно изложени становища относно европейската пенсионна рамка и пенсионните въпроси като цяло и това е от полза при съставянето на облика на различните подлежащи на разглеждане варианти на политиката.

Освен това из цяла Европа бяха проведени повече от 100 срещи със заинтересованите страни, с участието на членовете на Комисията Андор, Барние и Рен или ръководените от тях служби. По повод на консултацията бяха получени становища от всички държави-членки. От значение е, че в резултат на консултацията разискванията на национално равнище се отличаваха с по-голяма осведоменост относно перспективите в Европа в сравнителен план.

Повечето от **държавите-членки** искат усилията да се съсредоточат по-скоро върху подобряването и задълбочаването на съществуващата европейска политическа пенсионна рамка, отколкото върху разширяването. Независимо от това, мнозинството

от тях същевременно приветстват засилената координация на икономическите политики.

В **Европейския парламент** постоянните парламентарни комисии по икономическите и паричните въпроси (ECON), за вътрешния пазар и защитата на потребителите (IMCO), както и за правата на жените и равенството на половете (FEMM) представиха своите становища на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“, която отговаря за инициативата, а приетият от Европейския парламент окончателен текст отрази адекватно различните възгледи и получи много широка подкрепа. Докладът подкрепя възприетия от Комисията в зелената книга цялостен подход и призовава към добре координирани политики за справянето с взаимосвързаните въпроси относно адекватност, устойчивост и сигурност.

Свързаните с пенсиите събития на национално равнище, като например приемането на съществени пенсионни реформи в Гърция и Франция, представляват нагледно отражение на отзвука на Зелената книга. Събитията в някои от държавите-членки от Централна Европа също показваха, че е важно систематичните пенсионни реформи да бъдат застъпени в **Пакта за стабилност и растеж**. В основната област на координацията на политиките консултацията беше последвана от събития, предизвикани от кризата в областта на външните дългове. Пакетът относно засилената координация на икономическите политики и направените в Годишния обзор на растежа позовавания на специалните мерки, които следва да бъдат приети, за да бъдат модернизирани пенсионните системи, ще предизвикат важни промени в европейската пенсионна рамка, като от Европейския съвет може да бъде очакван допълнителен импулс в тази насока.

Отговори относно пенсионната рамка и възрастта на пенсиониране

[Въпроси 1–2] Отговорите на въпросите от Зелената книга водят до заключението, че подобренията в съществуващата пенсионна рамка на ЕС могат да се отразят благоприятно върху гарантирането на устойчивостта на публичните финанси. Някои от участниците в консултацията считат, че на равнището на ЕС може да бъде направен принос посредством хармонизирани мерки относно пенсионните показатели, посредством създаването на възможности за осведомена и пряма дискусия по въпроси, които са от значение за пенсионната политика, както и по предизвикателствата на равнището на ЕС. Много от тях подчертават, че подобни допълнителни дейности следва да се провеждат в пределите на съществуващите рамки, които като цяло са считани за подходящи. Социалният ОМК е считан за подходящ инструмент за подкрепа на усилията на държавите-членки да повишат адекватността на пенсиите.

[Въпроси 3–4] Широко разпространено е становището, че е необходимо реалната възраст на пенсиониране да бъде по-висока. Докато според някои от участниците в консултацията тази възраст следва да бъде установена в рамките на политиките на национално равнище с участието на социалните партньори, други предлагат възрастта на пенсиониране да се изменя в съответствие с очакваната продължителност на живота, а малък брой участници предлагат да се вземе предвид очакваната продължителност на живота (или на живота в добро здраве) при различните професии. Европейският парламент препоръчва да се отдаде приоритет на това да се гарантира, че наетите лица работят до навършване на пенсионната възраст. Редица участници в консултацията подчертават, че пенсионните реформи следва да бъдат съчетани с активни пазарни политики, с възможности за учене през целия живот, с ефективни системи за социална сигурност и здравеопазване и с подобряване на условията на труд. Бяха установени връзки с много от елементите на стратегия „Европа 2020“, в това число с необходимостта от по-голямо участие в пазара на труда и с влиянието на пенсионната политика върху дела на бедността. Европейският парламент предлага цялостните цели от Зелената книга да бъдат включени в стратегия „Европа 2020“.

[Въпрос 14] Участниците в консултацията признават, че ЕС играе много важна роля при координацията на политиките в областта на пен-

сионните политики посредством улесняването на надзора, координацията и взаимното учене между държавите-членки. Съществуващата рамка на ОМК, пенсионният форум и в по-широк план Пактът за стабилност и растеж и стратегия „Европа 2020“ са смятани за достатъчни. От важно значение обаче е задълбочаването на съществуващата рамка, например посредством по-тясното сътрудничество между Комитета за икономическа политика и Комитета за социална закрила. Според Европейския парламент от полза би била Европейска пенсионна платформа, в която участват представители на институциите наред с всички заинтересовани страни, като за да се избегне припокриването, следва да се вземе предвид съществуващият „Пенсионен форум“.

Отговори на въпроси във връзка с уредбата

[Въпрос 5] Повечето от участниците в консултацията подкрепят идеята за преразглеждането на директивата за ИППО с цел да се постигне яснота и да бъде премахната правната несигурност във връзка с трансгранични дейности и направиха предложения за начина, по който да се осъществи това.

[Въпроси 6–7] Налице е всеобща подкрепа по отношение на премахването на всички пречки пред мобилността, предизвикани от пенсионните разпоредби, но не беше постигнато пълно съгласие по отношение на действията, които е необходимо да бъдат предприети на практика, за да се постигне това. Повечето от участниците в консултацията, които се произнесоха по въпроса за координацията на системите за социална сигурност по реда на Регламент (ЕО) № 883/2004 смятат, че координацията действа добре и че не е необходимо посоченият регламент да се изменя или да се разширява обхватът му.

Почти всички, които се произнесоха по въпроса за преносимостта на допълнителните пенсии, подкрепиха инициативата на равнището на ЕС. Подходът за координация по подобие на Регламент (ЕО) № 883/2004 беше сметнат за неподходящ за схемите за допълнително пенсионно осигуряване и мнозинството е категорично против идеята за повторното разглеждане на свързаните с прехвърлянето въпроси.

Подходът за придобиване и запазване на правата, който бе следван през последните няколко години, се радва на подкрепа, в това число и от ЕП, независимо че други продължават твърдо да му се противопоставят. Идеята за система за проследяване бе широко приветствана, независимо че поне на

първоначалния етап ударението се поставя върху системи на национално равнище.

[Въпрос 8] По отношение на капиталовите пенсионни схеми и продукти, наетите лица, пенсионерите и застрахователните дружества осъзнават необходимостта от изменение на законодателството на ЕС с цел осигуряването на последователност в уредбата и надзора. Работодателите и пенсионните фондове са по-резервирани по отношение на бъдещи инициативи от страна на ЕС.

[Въпрос 9] По отношение на начините за осигуряване на равновесие между рискове, сигурност и достъпност е налице усещането, че ЕС следва да избягва задължителната уредба и следва по-скоро да насърчава съответната уредба на национално равнище или незадължителен кодекс в ЕС (във формата на препоръка).

[Въпрос 10] По въпроса за режима за платежоспособност на пенсионните фондове становище изразиха най-вече сдруженията на работодателите, пенсионните фондове и доставчиците на услуги, като участието от страна на осигурените и бенефициерите беше слабо. Повечето от участниците в консултацията подкрепят основания на риска надзор, като предлагат да се отдава приоритет на същността, а не на формата. Правилният подход трябва да се концентрира върху естеството и срока на пенсионните задължения, като се имат предвид допълнителните механизми за сигурност, с които се ограничават рисковете и които са на разположение на пенсионните фондове. ЕП смята, че i) финансовите пазари могат да функционират ефективно само ако са налице сигурност и доверие, като за това са необходими стабилни пруденциални правила за финансовите институции, в това число ИППО; както и че ii) качествените елементи от директива Платежоспособност II представляват важна изходна точка за подобряване на надзора над ИППО.

[Въпрос 11] Сред участниците в консултацията е налице съгласие по въпроса за необходимостта от защита при неплатежоспособност на работодатели осигурители, но само ЕП и малка част от тях искат приемането на допълнителни законодателни актове на ЕС, тъй като според мнозинството това се гарантира най-добре на национално равнище. Преди да бъдат планирани изменения в законодателната уредба на ЕС е необходимо да бъде направен анализ на прилагането на действащото законодателство на ЕС и на ефективността на мерките на национално равнище.

[Въпрос 12] Относно модернизиранието на мини-

малните изисквания за разкриване на информацията за пенсионните продукти участниците в консултацията, в това число ЕП, подчертаха необходимостта от ясна и съпоставима информация, като повечето от тях смятат, че е налице потенциал за ценен принос на равнището на ЕС.

[Въпрос 13] Макар да признават важноста на добрите автоматични варианти за участието и инвестирането в пенсионните модели, малък брой участници в консултацията смятат, че е налице необходимост или дори техническа възможност за разработването на общ подход на равнището на ЕС.

2. Следващи стъпки

Предвижда се през третото тримесечие на 2011 г. да бъде приета „Бяла книга за пенсиите“, а през четвъртото тримесечие да бъде преразгледана директивата за ИППО. Въз основа на отговорите и възприетия в Зелената книга цялостен подход, в Бялата книга ще бъдат набелязани най-важните мерки, които следва да бъдат приети в бъдеще.

В Годишния обзор на растежа Комисията отправя ясни послания с насоки за държавите-членки във връзка с пенсионните реформи: увеличаване на възрастта на пенсиониране и обвързването ѝ с увеличаването на продължителността на живота; намаляване на ранното пенсиониране и увеличаване на стимулите за заетост при възрастните работници и служители; насърчаване на допълнителните частни спестявания с цел повишаване на доходите от пенсия и отчитане на въздействието на плащанията за пенсии върху устойчивостта и адекватността на публичните финанси в дългосрочен план.

В двустранните контакти с държавите-членки относно националните програми за реформи Комисията ще продължава реализирането на посланията от ГОР по целесъобразен за отделните държави-членки начин, като постига подходящ баланс между застъпените в Зелената книга основни въпроси за адекватност, устойчивост и сигурност.

Въпрос за обсъждане:

По какъв начин Съветът по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси може да подпомогне дейността по задълбочаване и допълване на европейската пенсионна рамка и да подкрепи усилията по линия на стратегия „Европа 2020“, за да помогне на държавите-членки да увеличат реалната възраст на пенсиониране и по-този начин да подобрят както адекватността, така и устойчивостта на своите пенсионни системи?

СРЕДЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ЗА 2010 Г.

Средният осигурителен доход (СОД) е важен показател за социалноосигурителната система, който, като елемент в пенсионната формула, служи за определяне размерите на новите пенсии, а заедно с броя на осигурените лица и размера на осигурителните вноски определя приходите в държавната осигурителна система. По данни от регистъра на осигурените лица, средният осигурителен доход за месец декември 2010 г. е 612,90 лв., а средномесечният осигурителен доход за 2010 г. е 570,33 лв. Номиналното нарастване на средномесечния осигурителен доход за 2010 г. спрямо 2009 г. е 2,8%, а реалното – 0,4%, при отчетена средногодишна инфлация за 2010 г. от 2,4%. При ограничена политика по приходите в условие на финансова и икономическа криза, отчетеният слаб ръст на осигурителния доход се дължи основно на следните фактори:

- увеличението на минималните осигурителни прагове по икономически дейности и квалификационни групи професии с 4,85 на сто в сравнение с 2009 г.;

- увеличението на минималния осигурителен доход на самоосигуряващите се лица от 260,00 на 420,00 лв. от 1 януари 2010 г.;

- увеличението на минималния осигурителен доход на земеделските производители от 130,00 лв. (65,00 лв. за упражняващите само земеделска дейност) на 240,00 лв.

Процесите на съкращения, оптимизация и реструктуриране на заетостта във фирмите също оказва известно влияние върху ръста на средния осигурителен доход през 2010 г.

Максималният размер на осигурителния доход остана 2000,00 лв. и през 2010 г.

Осигурителният доход на осигурените лица, родени след 31.12.1959 г., които са обхванати от допълнителното задължително пенсионно осигуряване в универсални фондове, е **572,60 лв.**, като увеличението спрямо 2009 г. е с 3,5%. Лицата, родени преди 31.12.1959 г., имат среден осигурителен доход **565,72 лв.**, който е с 1,3% по-висок в

сравнение с предходната година.

От началото на 2010 г. се измени тенденцията – СОД на „младите“ вече е по-висок от СОД на „старите“, докато до края на 2009 г. беше обратното. Причината е в повишаващия се брой на младите заети лица с по-високо образователно и квалификационно равнище. Запазва се значителната разлика в осигурителния доход на осигурените мъже и жени. Средният осигурителен доход на мъжете през 2010 г. е 608,06 лв., а за жените – 531,41 лв., разликата е 14,4% в полза на мъжете.

Самоосигуряващи се лица

Най-съществено увеличение на осигурителния доход – с над 50 на сто, се наблюдава при **самоосигуряващите се** лица, в т.ч. при земеделските производители. В резултат на увеличението на минималния осигурителен доход на самоосигуряващите се лица, техният среден осигурителен доход за 2010 г. достигна **435,53 лв.**, при 280,34 лв. за 2009 г. Осигурителният доход на земеделските производители е **247,74 лв.**, при 81,11 лв. за предходната година. Морските лица, които от началото на 2010 г. са включени като отделна група и се осигуряват за собствена сметка, имат среден осигурителен доход **497,13 лв.**

Осигурени от работодател лица

През 2010 г. се наблюдава слабо увеличение на средния осигурителен доход за наетите в специалните ведомства – 997,66 лв., или с 1,4% по-висок от 2009 г. За държавните служители, съдиите и прокурорите (949,09 лв.) увеличението е с 1,3%. Намаление в осигурителния доход се забелязва при осигурените лица, включени в програми за заетост. За 2010 г. техният среден осигурителен доход е **148,16 лв.**, докато за 2009 г. е бил с 31,3% по-висок.

Осигурени лица, за които осигурителната вноска се разпределя между работодател и осигурено лице

Средният осигурителен доход на работещите при условията на трета категория труд лица е **561,79 лв.** и спрямо 2009 г. се е увеличил с 3,8 %. Осигурителният доход на работещите при условията на първа и втора категория труд е **866,12 лв.**, като на-

растването за тях е 3,3% спрямо 2009 г.

Осигурителният доход на **учителите за 2010 г.** е **738,11 лв.** Увеличението спрямо 2009 г. е 6,2%, значително в сравнение с увеличението на другите категории осигурени лица .

СПРАВКА ЗА БРОЯ НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА И ОСИГУРИТЕЛНИЯ ИМ ДОХОД -
държавно обществено осигуряване
за периода януари – декември 2010 г.

Видове осигурени лица	Осигурени лица - общо	Среден осигурителен доход - общо	Осигурени лица - родени преди 31.12.1959 г.	Среден осигурителен доход - родени преди 31.12.1959 г.	Осигурени лица - родени след 31.12.1959 г.	Среден осигурителен доход - родени след 31.12.1959 г.
	брой	/лв./	брой	/лв./	брой	/лв./
ОБЩО	2 659 617	570,33	772 823	565,72	1 884 925	572,60
Самоосигуряващи се лица за фонд "Пенсии"	84 239	405,17	25 629	410,32	58 610	402,92
Самоосигуряващи се лица за всички осигурителни рискове	123 659	422,91	31 523	429,31	92 136	420,72
Осигурени лица за старост, смърт, трудова злополука и професионална болест	77 005	230,13	30 822	192,22	46 183	255,43
Осигурени лица за старост, смърт, общо заболяване и майчинство, трудова злополука и професионална болест	830	213,53	685	193,30	145	309,35
Осигурени лица - неправилно отстр. от работа; трудоустроени; стаж по чл. 9, ал. 3 от КСО; членове на секционни избирателни комисии	396	329,70	194	357,19	203	303,44
Осигурени лица - трета категория труд	2 125 226	561,79	631 356	572,78	1 493 870	557,15
Осигурени лица - първа и втора категория труд	99 280	866,12	24 965	853,37	74 315	870,40
Осигурени от работодател лица - военнослужещи, следователи и разузнавачи	82 996	997,02	5 826	1 244,32	77 170	978,35
Осигурени от работодател лица - държавни служители, съдии и прокурори	48 729	949,09	15 264	1 010,13	33 465	921,25
Осигурени лица, включени в програми по заетост	12 940	148,16	5 706	165,00	7 233	134,87
Морски лица	2 450	497,13	854	567,89	1 595	459,23

ПРОФИЛАКТИЧНА И РЕХАБИЛИТАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Румяна Павлова,
началник-отдел „Профилактика, рехабилитация и експертизи” към НОИ

За 2011 г. Националният осигурителен институт, на основание § 6, т. 1 и 2 от Преходни и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г. и Решение № 4.1 от Протокол № 3 от 18.04.2011 г. на надзорния съвет на НОИ, сключи договори с 12 юридически лица за общо 43 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

В тях висококвалифицирани специалисти, с помощта на медицинска апаратура и на лечебни природни фактори (минерални води, въздух, луга, кал и др.), ще осигурят необходимата профилактика и рехабилитация на всички заболявания при които процедурите биха довели до подобряване на здравното състояние на лицата, които:

1. са осигурени за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест;

2. получават лична пенсия за инвалидност.

Лицата по точка 1 придобиват право на парични помощи за профилактика и рехабилитация, ако за тях са били внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, не се отнася за лица с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест.

Лицата, осигурени само за трудова злополука

и професионална болест, имат право на парични помощи за профилактика и рехабилитация само при случаи на трудова злополука и професионална болест.

Лицата по точка 2 придобиват право на парични помощи за профилактика и рехабилитация, ако за тях са изпълнени 3 условия:

- не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване;
- не са осигурени;
- срокът на инвалидността в експертното решение на Териториална експертна лекарска комисия, респективно на Националната експертна лекарска комисия, не е изтекъл.

Възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване за 2011 г. е 60 години за жените и 63 години за мъжете.

Паричната помощ за всяко правоимащо лице включва:

- средствата за не повече от общо 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията);
- средствата за нощувки по цени, определени в договорите между Националният осигурителен институт и юридическите лица, без доплащане от правоимащите лица във връзка с различното обзавеждане на стаите от договорите;
- частична парична помощ за хранене в размер на 5,00 лв. за един храноден. За деня на постъпване и деня на напускане Националният осигурителен

институт заплаща общо 5,00 лв. частична парична помощ за хранене.

Лицата получават право на парични помощи за профилактика и рехабилитация еднократно в една календарна година за престой от 10 дни.

Извършването на резервации за изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация е задължение на лицата. Преди извършване на резервации е необходимо те да се информират от териториалните поделения на Националния осигурителен институт за:

- условията и реда за ползване на правото на парична помощ за профилактика и рехабилитация;
- заболяванията и противопоказанията за лечение в изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация.

Задължение на лицата е и получаването на информация от изпълнителите на дейността за размера на сумата, която ще доплащат за един храноден. За 2011 г. НОИ е сключил договори с достатъчно на брой изпълнители на дейността, които предлагат профилактика и рехабилитация на едни и същи заболявания при различни суми за доплащане за един храноден.

Необходими документи за издаване на удостоверение за ползване на паричната помощ за профилактика и рехабилитация :

1. Медицинско направление

Правото на парични помощи за профилактика и рехабилитация се ползва след преценка на лекуващия лекар за необходимостта от провеждане на профилактика и рехабилитация, която се отразява в медицинско направление (Бл. МЗ № 119а'98).

Медицинското направление се издава от лекуващия лекар в два екземпляра и в него той документира заболяването, за което е необходимо провеждане на профилактика и рехабилитация, придружаващите заболявания, ако има такива, медицинските мотиви за рехабилитацията, както и съответните медицински изследвания.

Медицинското направление трябва да е издадено не по-рано от 30 календарни дни преди датата на постъпване при съответния изпълнител на дейността по профилактика и рехабилитация.

2. Документ за самоличност;

3. Документ по образец, удостоверяващ осигурителните права на лицето;

4. Лична амбулаторна карта и/или медицинска документация, удостоверяваща настоящото и миналото здравно състояние на лицето – епикризи, изследвания, снимки, електрокардиограми и други документи, според конкретния случай.

Лицата:

- ✓ с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто представят и експертно решение на Териториална експертна лекарска комисия, респективно на Националната експертна лекарска комисия, както и декларация по образец, че не са осигурени;
- ✓ претърпели трудова злополука, представят и разпореждане за приемане на злополуката за трудова;
- ✓ с професионална болест представят и експертно решение за признаване на професионална болест.

Лицата представят описаните документи в териториалното поделение на Националния осигурителен институт по постоянен или настоящ адрес в срок до 10 работни дни преди датата на постъпване при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация.

При получаването на удостоверенията за профилактика и рехабилитация лицата осигурени за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест попълват декларация по образец. В нея декларират, че при прекратяване на осигуряването им за фонд „Общо заболяване и майчинство” и/или за фонд „Трудова злополука и професионална болест” към датата на постъпване в изпълнителя на дейността по профилактика и рехабилитация няма да ползват правата, предоставени им с удостоверението. Бланката на декларацията се предоставя от длъжностните лица на съответното териториално поделение.

Удостоверение не се издава на лица със здравословни противопоказания за провеждане на профилактика и рехабилитация.

Много важно е да се знае, че:

- медицинските услуги, които не са свързани със заболяването, посочено в медицинското направление, за което е необходимо провеждане на рехабилитация, се заплащат от лицата;
- в изпълнителите не се приемат лица с форма на заболяване или съпътстващи заболявания, които са посочени като противопоказания за лечение;
- всяко лице се задължава да спазва посочения в удостоверението срок за рехабилитация, както и да ползва и трите компонента на паричната помощ – медицински процедури, нощувки и частична парична помощ за хранене. При неспазване на тези изисквания, направените разходи са за сметка на лицето.

Юридическите лица – изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация за

2011 г., са:

1. “Профилактика, рехабилитация и отдих” ЕАД, гр. София със следните изпълнители:

- Хотел “Дружба”, гр. Баня;
- Хотел “Дружба 2”, гр. Баня;
- Хотел “Констанция”, в. Костенец;
- Хотел “Калина”, к.к. Боровец;
- Балнеохотел “Стряма”, гр. Баня;
- Балнеохотел “Тергана”, гр. Хисар;
- Балнеохотел “Свети Мина”, Бургаски мине-

рални бани;

▪ Почивна станция “Свети Мина - 2”, Бургаски минерални бани;

▪ Почивна станция “Жива вода”, к. Сливенски минерални бани;

▪ Балнеохотел “Велинград”, гр. Велинград;

▪ Балнеохотел “Тинтява”, гр. Вършец;

▪ Вила “Тинтява 2”, гр. Вършец;

▪ Хотел “Люляци”, к. Люляци, гр. Габрово;

▪ Климато-балнеолечебен хотел “Павел баня”,

гр. Павел баня;

▪ Балнеохотел “Загоре”, к. Старозагорски минерални бани;

▪ Балнеохотел “Роза”, гр. Стрелча;

▪ Хотел “Здравец”, гр. Тетевен;

▪ Хотел “Диана”, парк Родопи, гр. Пловдив.

2. “Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс” ЕАД, гр. София със следните филиали:

- филиал Баня
- филиал Нареченски бани;
- филиал Павел баня;
- филиал Поморие;
- филиал Сандански;
- филиал Кюстендил;
- филиал Момин проход;
- филиал Овча могила;
- филиал Велинград;
- филиал Хисар;
- филиал Баня, Карловско;
- филиал Баните;
- филиал “Свети Мина”.

3. Военномедицинска академия, гр. София, със следните лечебни заведения:

▪ Болница за долекуване, продължително лечение и рехабилитация, гр. Хисаря;

▪ Болница за долекуване, продължително лечение и рехабилитация, гр. Баня;

▪ Болница за долекуване, продължително лечение и рехабилитация, гр. Поморие.

4. “Специализирана болница за рехабилитация

– Марикостиново” ЕООД;

5. “Специализирана болница за рехабилитация – Бургаски минерални бани” ЕАД;

6. Специализирана болница за рехабилитация “Стайков и фамилия” ЕООД;

7. “Специализирана болница за рехабилитация – Варна” АД;

8. “Специализирана болница за рехабилитация – Тузлата” ЕООД;

9. “Специализирана болница за рехабилитация – Сапарева баня” АД;

10. Специализирана болница за рехабилитация “Здравец” ЕАД;

11. “Специализирана болница за рехабилитация – Баня” АД;

12. Национална специализирана болница за физикална терапия и рехабилитация ЕАД.

На интернет страницата на Националния осигурителен институт, раздел “Профилактика и рехабилитация” – Заведения за профилактична и рехабилитационна дейност през 2011 г., можете да намерите подробна информация за:

1. профилните възможности и противопоказанията за лечение в изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация;

2. редът за извършване на резервации и телефоните за контакт с изпълнителите.

Популяризирането на дейността по профилактиката и рехабилитацията през годините създаде голям обществен интерес и увеличи броя на лицата, които при наличие на медицински показания ползват правото на парична помощ за профилактика и рехабилитация.

Отчитането на резултатите от дейността по показателите – брой издадени удостоверения, изплатени и неизплатени фактури (брой и стойност), изразходвани средства (общо и по фондове) за медицински услуги, нощувки и частична парична помощ за хранене, от 2003 г. се извършва по електронен път чрез разработената компютърна програма. С програмата се отчитат и други показатели, като пол, възраст, заболяемост (по групи), изход от лечението и други.

Количественият анализ на част от показателите, по които се отчита дейността, към 8 юни 2011 г. показва следното:

Издадени са удостоверения на 6166 лица за ползване на програмата за профилактика и рехабилитация.

Таблица 1. Разпределението на лицата по групи заболявания

№	Основни групи заболявания	Лица	
		/бр./	/ % /
1	2	3	4
1.	Заболявания на централната нервна система	224	3,63
2.	Сърдечно-съдови заболявания	156	2,53
3.	Заболявания на дихателната система	159	2,58
4.	Стомашно-чревни и чернодробни заболявания	38	0,62
5.	Бъбречно-урологични заболявания	209	3,39
6.	Ендокринни заболявания	32	0,52
7.	Гинекологични и андрологични заболявания	16	0,26
8.	Заболявания на опорно-двигателния апарат	3763	61,02
9.	Заболявания на периферната нервна система	1561	25,32
10.	Кожни заболявания	8	0,13
	ОБЩО:	6166	100,00

От лицата, на които са издадени удостоверения за профилактика и рехабилитация, с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат и на периферната нервна система.

Таблица 2. Разпределение на лицата по възраст

№	Възраст	Лица	
		/бр./	/ % /
1	2	3	4
1.	До 30-годишна възраст	164	2,66
2.	От 31 до 50-годишна възраст	2390	38,76
3.	Над 51-годишна възраст	3612	58,58
	ОБЩО:	6166	100,00

Най-голям е относителният дял на лицата над 51-годишна възраст, което кореспондира с по-високата заболеваемост сред тази възрастова група. Несъществен е относителният дял на преминалите лица под 30-годишна възраст.

Таблица 3. Разпределение на лицата по пол

№	Пол	Лица	
		/бр./	/ % /
1	2	3	4
1.	Жени	3669	59,50
2.	Мъже	2497	40,50
	ОБЩО:	6166	100,00

Таблица 4. Разпределение по фондове

№	Фонд	Лица	
		/бр./	/ % /
1	2	3	4
1.	Жени	3669	59,50
1.	Общо заболяване и майчинство	5877	95,31
2.	Пенсии	282	4,57
3.	Трудова злополука и професионална болест	3	0,05
4.	Пенсии, несвързани с трудова дейност	4	0,07
	ОБЩО:	6166	100,00

Най-голям е относителният дял на лицата, ползвали парични помощи от фонд “Общо заболяване и майчинство”.

За провеждане на дейността през 2011 г. са предвидени средства в размер на 15 362 329 лв., което е с 18,17% повече спрямо средствата за 2010 г.

За 2011 г. предвиждаме:

1. среден разход за 1 лице, за 10 дни, в размер на 387,05 лв.;
2. 38 548 лица да ползват парични помощи за профилактика и рехабилитация, което е със 7021 лица (22,27%) повече от преминалите през 2010 г.

ОТПУСКЪТ ПО МАЙЧИНСТВО В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

БЪЛГАРИЯ

Обезщетение за майчинство:

– Осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на парично обезщетение за бременност и раждане вместо трудово възнаграждение, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск;

– Осигурената за общо заболяване и майчинство майка има право на парично обезщетение при бременност и раждане за срок 410 календарни дни, от които 45 дни преди раждането;

– Когато раждането стане преди изтичането на 45 дни от началото на ползването на обезщетението, остатъкът до 45 дни се ползва след раждането;

– Когато детето е родено мъртво, почине или е дадено в детско заведение на пълна държавна издръжка или за осиновяване, майката има право на парично обезщетение до изтичане на 42 дни от раждането. Ако работоспособността на майката вследствие на раждането не е възстановена след 42-я ден, срокът на обезщетението се продължава по преценка на здравните органи до възстановяване на нейната работоспособност. До изтичането на срока от 410-те дни това обезщетение се заплаща като обезщетение за бременност и раждане;

– Осигурената или осигуреният за общо заболяване и майчинство, които осиновяват дете, имат право на обезщетение при раждане на дете в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане;

– Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на парично обезщетение при раждане на дете в размера, определен за бременност и раждане, за срок до 15 календарни дни, през време на съответния отпуск по Кодекса на труда, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурен за този

риск;

– Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща/осиновител има право на парично обезщетение при раждане на дете в размера, определен за бременност и раждане, след навършване на 6-месечна възраст на детето за остатък до 410 календарни дни, през време на съответния отпуск по Кодекса на труда, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурен за този риск;

Дневното парично обезщетение при бременност и раждане се определя в размер 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност поради бременност и раждане. Дневното парично обезщетение не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението, и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната, и се определя по реда на чл. 41, ал. 2–5 от Кодекса за социално осигуряване.

Обезщетение за отглеждане на малко дете:

– Осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на парично обезщетение за отглеждане на малко дете, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск;

– След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете на майката (осиновителката) се изплаща месечно парично обезщетение в размер, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване;

– Когато допълнителният платен отпуск за отглеждането на малко дете вместо от майката (осиновителката) се ползва от бащата (осиновителя) или от лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно парично обезщетение в размер, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Това обезщетение се изплаща и на настойника, когато той ползва отпуска по чл. 167, ал. 2 от Кодекса на труда;

– Обезщетението за отглеждане на малко дете се изплаща и на лицата, които ползват отпуск за отглеждане на дете до двегодишна възраст, настъпено по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето;

– Паричното обезщетение за отглеждане на малко дете не се изплаща при смърт на детето, даване за осиновяване или при настаняване на детето в детски заведения, включително и детски ясли, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството;

– Самоосигуряващите се лица, които са осигурени за общо заболяване и майчинство, също имат право на парично обезщетение за отглеждане на малко дете;

– Майката (осиновителката), която е осигурена за общо заболяване и майчинство, и е имала право на обезщетение за отглеждане на малко дете, получава парично обезщетение в размер 50 на сто от обезщетението за отглеждане на малко дете, ако:

1. не ползва допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;

2. самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на малко дете започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

БЕЛГИЯ

Майката:

Отпуск преди раждането: 6 седмици (8 в случай на многоплодно раждане) преди очакваната дата на раждане. Седмичната преди самото раждане е задължителна, а останалите са по желание.

Отпуск след раждането: задължително 9 седмици след раждането.

Частта от отпуска по желание, който не е бил използван преди раждането, може да бъде взет след края на отпуска след раждането или във време, когато детето остане да се лекува вкъщи след дълъг период на хоспитализация.

Бащата:

Бащите имат право на 10 дни бащински отпуск за раждането на тяхното дете.

Двамата родители имат право на осиновителски отпуск, в случай на осиновяване на дете.

В случай на продължителна хоспитализация или смърт на майката, бащата може да поиска да превърне своя бащински отпуск в майчински

ШВЕЙЦАРИЯ

Отпускът за раждане и отглеждане на дете е 14 седмици след раждането.

ЧЕХИЯ

Обезщетение за майчинство: плаща се по време на отпуска по майчинство, който започва от 6 до 8 седмици преди очакваната дата на раждане и продължава общо:

- в нормалните случаи: 28 седмици;
- при многоплодна бременност: 37 седмици;
- осиновителите и приемните родители с дете/деца под 7 години: 22 седмици (1 дете) или 31 седмици (няколко деца).

По-кратък е периодът, ако детето почине, но не по-малко от 14 седмици, които не могат да се прекъсват до 6 седмици след раждането

ДАНИЯ

Обезщетение за майчинство:

– За наетите или самонаетите жени и т.н.: седмични плащания за 4 седмици преди очакваната дата и 14 седмици след нея;

– За наетите или самонаетите мъже и т.н.: седмични плащания за две последователни седмици в рамките на 14 седмици след раждането на детето. След 14-ата седмица двамата родители си поделят 32-седмичен отпуск, който може да бъде разделен на части или отложен, но трябва да бъде взет преди деветия рожден ден на детето. Ако някой от родителите се завърне на работа на непълнен работен ден, отпускът може да бъде продължен пропорционално. Родителите могат да изберат продължаване на отпуска до от 40 до 46 седмици (след първите 14), но плащането на майчинските е замразено на сумата, полагаща се за 32 седмици;

– За наетите и самонаетите и т.н. в случай на осиновяване: седмични плащания за 46 седмици от датата, от която родителят фактически започва да се грижи за детето, от които 2 от първите 14

седмици са и за двамата осиновители. След четиринадесетата седмица, двамата родители си поделят 32 седмичен отпуск, който може да бъде разделен на части или отложен, но трябва да бъде взет преди деветия рожден ден на детето. Ако някой от родителите се завърне на работа на непълнен работен ден, отпускът може да бъде продължен пропорционално. Родителите могат да изберат продължаване на отпуска до от 40 до 46 седмици (след първите 14), но плащането на майчинските е замразено на сумата, полагаща се за 32 седмици.

Обезщетение за почивка: Жените, които нямат право на пълна заплата по време на отпуска по майчинство и които нямат застраховка срещу безработица, имат право да се възползват от правото си на обезщетение за почивка. Обезщетението се изплаща през следващата година почивка, между 1 май и 30 април. Обезщетението за почивка зависи от нивото на плащанията за майчинство и правото му за получаване се определя от условието за 12 месеца работа преди раждането.

ГЕРМАНИЯ

Обезщетение за майчинство: 6 седмици преди и 8 седмици след раждането (12 седмици в случай на преждевременно раждане от медицинска гледна точка или многоплодна бременност). В случай на преждевременно раждане, отпускът по майчинство след раждането се увеличава с тези дни, които не са могли да бъдат взети преди него.

ЕСТОНИЯ

Обезщетение за майчинство: 140 календарни дни, като отпускът по майчинство започва най-малко 30 дни преди очакваната дата на раждане. Броят на дните, в които майчинството започва по-късно от предвиденото, се приспада от периода, през който жената има право да взема майчински.

ГЪРЦИЯ

Обещетение за майчинство: плаща се от ИКА-ЕТАМ като обезщетение за жената за период от 56 дни преди очакваната дата и за период от 63 дни след тази дата. Общо 119 дни.

Специално обезщетение за закрила на майчинството: специален отпуск по майчинството за всички жени, осигурени в ИКА-ЕТАМ, при условие че отговарят на изискванията за плащане на майчински. Този отпуск се взема след нормал-

ния отпуск по майчинство и може да стигне до 6 месеца.

ИСПАНИЯ

Обещетение за майчинство: 16 седмици (2 повече в случай на раждане на повече от едно дете, осиновяване, приемна грижа или дете с увреждания). Ако и двамата родители работят, 10 седмици могат да бъдат ползвани от бащата. Периодът се удължава в случай на преждевременно раждане или нужда от оставане на бебето в болница.

Отпуск за бащата: 13 дни (20 дни в определени случаи), 2 дена допълнително за всяко дете в случай на многоплодно раждане, осиновяване или приемна грижа. От 1 януари 2011 г. отпускът по майчинство на бащата става 4 седмици.

Неплатен отпуск по майчинство: 42 дни (56 дни в определени случаи).

Добавка за риск по време на бременност: плаща се на бъдещите майки, които нямат възможност да продължат да работят по време на своята бременност.

Добавка за риск при кърмене: плаща се на работещите майки, които кърмят и нямат възможност да продължат своите обичайни задължения.

ФРАНЦИЯ

Обещетение за майчинство:

– 16 седмици (6 преди раждането и 10 след него);

– 2 допълнителни седмици преди раждането в случай на патологична бременност;

– 26 седмици (8 преди раждането) в случай на трето дете;

– 34 седмици (12 преди раждането) в случай на близнаци;

– 46 седмици (24 преди раждането) за многоплодно раждане (с изключение на близнаци).

Дава се възможност за отлагане на отпуска по майчинство преди раждането за след раждането на детето (за период от максимум 3 седмици и след консултация с лекар).

В случай на преждевременно раждане и хоспитализация в родилно отделение, има възможност за удължаване на отпуска извън законоустановените граници.

Обещетение за майчинство на бащата: 11 дни (18 дни в случай на многоплодно раждане) в рамките на 4 месеца след раждането.

Тези две плащания се извършват единствено в случай на прекъсване на работа.

Обезщетение за майчинство и бащинство (следродилен отпуск) се предоставя и в случай на осиновяване. Той може да бъде разделен между двамата родители. Ако майката почине по време на раждането, бащата има право на нейния следродилен отпуск.

ИСЛАНДИЯ

Двамата родители: Всеки родител има правото на индивидуален отпуск от 3 месеца. Родителите могат да започнат своя отпуск 1 месец преди очакваната дата на раждане. Майката трябва да ползва отпуск по майчинство най-малко 2 седмици след раждането.

Двамата родители: Право на общ отпуск от 3 месеца, който може да бъде само от единия родител или да бъде поделен между двамата. Правото на отпуск по майчинство отпада, когато детето навърши 36 месеца.

ИТАЛИЯ

Обезщетение за майчинство (само ако спре получаването на заплата): 1 или 2 месеца преди очакваната дата на раждане и 3 или 4 месеца (в случай на спестен един месец преди раждането) след това (по желание още 6 месеца допълнително).

Допълнителният отпуск може да бъде взет от бащата, ако майката не го иска или той носи отговорността за детето.

КИПЪР

Обезщетение за майчинство:

Платен отпуск по майчинство за:

– Биологична майка: 18 седмици, започващи между 2 и 6 седмици преди очакваната дата на раждане;

– Майка-осиновителка: 16 седмици от седмицата на осиновяването, ако детето е под 12 години.

Помощ за майчинство: Еднократна сума, платима след раждането.

ЛАТВИЯ

Няма информация.

ЛИХТЕНЩАЙН

Обезщетение за майчинство: 20 седмици, от

които най-малко 16 след раждането.

ЛИТВА

Отпуск по майчинство: 70 календарни дни преди и 56 след раждането. В случай на усложнения или многоплодно раждане, отпускът е платен за 70 дни след раждането. В случай на преждевременно раждане (след 22-ата седмица на бременността) обезщетенията са платени за 28 дни след раждането. След тези периоди обезщетенията са платени за родителя, който остава извън работа, за да се грижи за детето.

Отпуск по бащинство: Максимум 1 месец от датата на раждане на детето.

ЛЮКСЕМБУРГ

Обезщетение за майчинство: Само ако майката продължава да взема заплата – 8 седмици преди очакваната дата на раждане и 8 седмици след фактическата; допълнително 4 седмици за кърмещи майки и в случай на преждевременно или многоплодно раждане. Допълнително освобождаване от работа, ако промяната на назначението по здравословни причини не е възможна (в зависимост от становището на лекарите).

Помощ за майчинство: 16 седмици. Не е свързано с другите обезщетения при майчинство или доходите.

УНГАРИЯ

Обезщетение за бременност и раждане се плаща 24 седмици (4 седмици преди и 20 седмици след планираната дата на раждане, или 24 седмици след раждането, зависи какъв е изборът на майката).

МАЛТА

Обезщетение за майчинство: 14 седмици платен отпуск, от които 5 седмици трябва да бъдат взети преди раждането на детето.

ХОЛАНДИЯ

Обезщетение за майчинство: 16 седмици. Задължителен отпуск между 4 и 6 седмици преди раждането; между 10 и 12 седмици остават за след раждането.

В случай на преждевременно раждане, оставащите дни се добавят към отпуска след раждането.

Ако бебето се роди по-късно, броят на дните закъснение се добавят към общия брой на дните отпуск. В този случай отпускът ще бъде по-дълъг от 16 седмици.

НОРВЕГИЯ

Обезщетение за майчинство:

– Там където двамата родители имат право да получават обезщетение за родителство, максималният период е 46 седмици при пълна ставка или 56 при 80% ставка;

– Обезщетението за родителство може да бъде изтеглено най-рано 12 седмици преди раждането, като задължително се взимат минимум 3 седмици от майката;

– 10 седмици са предоставени на бащата и не могат да бъдат взимани от майката. Отделно от това 3 седмици непосредствено преди раждането и 6 седмици след това са задължителни за майката. Обезщетението може да бъде взимано от бащата на базата на неговите лични доходи, в случай че той е работил през най-малко 6 от последните 10 месеца непосредствено преди да започне неговият отпуск и двамата родители имат право на обезщетение. За да може бащата да взема обезщетение извън този десетседмичен период, майката трябва да работи или да е студент редовно обучение;

– В зависимост от избраната ставка, майката и бащата могат да взимат допълнителни обезщетения еднократно;

– Бащата може също да взема обезщетение, когато неработещата майка е студентка или не може да се грижи за детето поради заболяване. Максималният период на обезщетението за бащата в подобни случаи е 37 седмици на пълна ставка и 47 на 80%.

Отделно от това, 9 седмици от родителското обезщетение, което се полага само на майката, може да бъде комбинирано с работа на непълнен работен ден до три години след раждането. За тази цел служителите трябва да представят писмено споразумение с работодателя в местния офис на NAV. След първоначалния шестседмичен период, взимането на обезщетението може да бъде отложено, стига да бъде взето в период от три години след раждането.

АВСТРИЯ

Обезщетение за майчинство (ако няма продължаващи плащания на надници и заплати): 8 седмици преди и след раждането (12 седмици в

случай на преждевременно или многоплодно раждане или секцио).

ПОЛША

Обезщетение за майчинство: 20 седмици – в случай на раждане на едно дете, 31 седмици за близнаци, 33 седмици за тризнаци, 35 седмици за четиризнаци, 37 седмици за петзнаци или повече деца. Отпускът може да се вземе 2 седмици преди очакваната дата на раждане.

ПОРТУГАЛИЯ

Първоначално родителско обезщетение: 120 или 150 последователни дни отпуск, в зависимост от избора на родителите, като той може да бъде разделен между тях след раждането, с изключение на отпуска, който е определен за майката. Продължителността на отпуска се удължава с до 30 дни в случай на споделен отпуск, при условие че всеки родител вземе отпуск от 30 последователни дни или 2 периода от по 15 дни отпуск, след определените за майката дни след раждането. В случай на многоплодно раждане – 30 дни допълнително за всяко дете.

Първоначално родителско обезщетение за майката: До 30 дни по желание преди и 6 седмици задължително след раждането. Тези периоди са част от първоначалния родителски отпуск.

Първоначално родителско обезщетение в случай че един от родителите е възпрепятстван да вземе отпуск:

– в случай на смърт или психическа или физическа неспособност: до края на първоначалния родителски отпуск, на който този родител има право;

– в случай на смърт на майката или неспособност: минимум 30 дни от първоначалното родителско обезщетение за бащата;

– в случай че неработещата майка почине или не може да се труди през 120-те дни след раждането, бащата поема нейните права.

Първоначално родителско обезщетение за бащата: Задължителен отпуск от 10 дни, от които 5 дни трябва да бъдат взети последователно след раждането и 5 в рамките на следващите 30 дни. След този период, отпуск по желание от 10 дни (последователни или не), взети по време на първоначалното родителско обезщетение на майката.

Разширено родителско обезщетение: за грижа за децата – предоставя се или на майката, или на бащата, или на двамата последователно, първите 3

месеца след изтичането на първоначалното родителско обезщетение или след разширеното родителско обезщетение на другия родител.

Обезщетение за осиновяване: кореспондира (със съответните промени) с първоначалното и разширеното родителско обезщетение; в случай на смърт или психическа или физическа неспособност на осиновител: до края на отпуска, на който той е имал, минимум 14 дни правото да се прехвърля на съпруг/съпруга (ако е осигурен/а) (отпусъкът се разширява с 30 за всяко осиновено малко дете).

Обезщетение за клиничен риск по време на бременност: за времето, което е необходимо, за да се предотврати рискът.

Обезщетение за прекъсване на бременност: за период от време, вариращ между 14 и 30 дни.

Обезщетение за реален риск по време на бременността: предоставя се, ако жената работи в условия, застрашаващи здравето или сигурността, или работи нощни смени.

Обезщетение за грижа за дете: предоставя се на бащата или на майката в случай на болест или инцидент с дете под 12 години или на инвалидност или хронично болно дете (без значение от възрастта): до 30 дни за една календарна година; за деца над 12 години – до 15 календарни дни.

Обезщетение за инвалидност или хронично болно дете: предоставя се на бащата или майката за период от максимум 6 месеца.

Обезщетение за грижа за внуци: предоставя се на бабата или дядото за до 30 последователни дни, следващи раждането на внука, живеещ в същото домакинство и чийто баща или майка са под 16 години; или вместо на родителите, в случай че един от тях е болен, до края на неговото първоначално родителско обезщетение.

РУМЪНИЯ

63 дни преди раждането и 63 след това. Тези периоди могат да бъдат компенсирани един с друг в зависимост от медицински съвети и желанието на бенефициента, но само ако периодът след раждането е по-дълъг от 42 дни.

ФИНЛАНДИЯ

Обезщетение за майчинство:

– Специална помощ за майчинство се плаща по време на бременността, ако майката е изложена на химически вещества, радиация и инфекциозни заболявания на нейното работно място;

– Помощ за майчинство се плаща на майката за 105 последователни дни без неделя, 30 от които са преди очакваната дата на раждане;

Помощ за бащинство: може да бъде платено на бащата за максимум 18 дни. Ако бащата използва най-малко 12 дни от родителската помощ, тогава той има право на още от 1 до 24 дни допълнителна бащинска помощ (“месец за бащата”)

Родителска помощ: заплаща се веднага след помощта за майчинство или бащинство за 158 дни (без неделите). В случай на многоплодно раждане се добавят по още 60 дни към този период за всяко едно дете. В случай на осиновяване на дете под 17 години, родителската помощ е максимум за 200 дни.

СЛОВЕНИЯ

Отпуск по майчинство: 105 календарни дни, 28 от които преди раждането.

Отпуск за отглеждане на дете: 260 календарни дни. Продължаване в случай на многоплодно раждане – допълнително по 90 дни за всяко дете; преждевременно раждане – продължаване с толкова дни, с колкото е по-малко от очакваното; раждане на дете с психически или ментални увреждания – допълнително 90 дни; в случай че родителите вече отглеждат най-малко 2 деца до осем години по време на раждането – допълнително 30 дни; допълнително 30 дни при две отглеждани деца, 60 при три и 90 при четири или повече.

Отпуск на бащата: 90 дни, от които 15 дни трябва да бъдат използвани през първите 6 месеца след раждането, а останалите 75 до навършване на 3 години.

Отпуск за осиновители: 150 дни в случай на осиновяване на дете между 1 и 4 години или 120 за дете между 4 и 10 години.

СЛОВАКИЯ

Обезщетение за майчинство: от 6 до 8 седмици преди раждането от общата продължителност от:

- 28 седмици при нормални условия;
- 37 седмици в случай на самотна майка или многоплодно раждане;

– 22 седмици (31 седмици за самотни родители или за родители, които се грижат за повече от 2 новородени) в случай на осиновяване или приемна грижа;

– ако детето почине, общата продължителност е по-кратка, но не по-малко от 14 седмици и не може да бъде прекъсвана до 6 седмици след раждането.

ШВЕЦИЯ

Обезщетение за бременност: Изплаща се за максимум 50 дни през последните 60 дни преди очакваната дата. Ако жената има забрана да работи, обезщетението може да бъде за повече от 50 дни.

Обезщетение за родителство: Изплаща се за общо 480 дни за всяко дете. 390 се изплащат в размера на обезщетението по болест (€19). Останалите 90 дни се изплащат на база минималната заплата. Дните могат да бъдат взети най-рано 60 дни преди очакваната дата и от двамата родители докато детето не навърши 8 години. Родители, които си делят попечителството имат право на половината от обезщетението всеки. Това право може да бъде предадено на другия родител, с изключение на 60 дни, които са определени за майката, респективно за бащата. Временно обезщетение за родители може да бъде взимано за максимум 120 дни на година, докато детето не навърши 12 години.

Бащата има право на 10 дни във връзка с раждането на детето. Тези дни, в особени случаи, могат да бъдат дадени и на други хора, а не на бащата.

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

Обезщетение за майчинство: Всички работещи, чийто деца са родени на или след 1 април 2007 г., имат право на 26 седмици обикновен майчински отпуск и 26 седмици допълнителен.

Отпуск при осиновяване:

Осиновители, които имат 26 седмици непрекъснат трудов стаж до седмицата, в която са събрани с детето за осиновяване, имат право на 52 седмици отпуск (14 дни преди пристигането на детето).

Родителски отпуск: Бащата на детето, партньорът на майката или осиновителят има право на 1 или 2 седмици отпуск след раждането на детето, ако е работил 26 седмици назад от 15-ата седмица преди раждането или получаването на детето.

НОВИНИ

В Държавен вестник, бр. 44 от 10 юни 2011 г., е обнародвана Инstrukция № 1 от 20 май 2011 г. за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност. Инstrukцията влиза в сила от 1 юли 2011 г. и отменя Инstrukция № 5 от 20 април 2001 г. за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност (Издадена от управителя на Националния

осигурителен институт, обн., ДВ, бр. 46 от 15.05.2001 г., изм. и доп., бр. 95 от 26.10.2004 г., бр. 10 от 31.01.2006 г., бр. 99 от 8.12.2006 г., в сила от 1.12.2006 г.).

Старата бланка на болничния лист ще се използва от лечебните заведения до изчерпване на наличните количества, но не по-късно от 31 декември 2011 г. Предстои отпечатване на изменената бланка, която ще бъде предоставена на лечебните заве-

дения от ТП на НОИ.

Инstrukцията с приложенията към нея, утвърденият образец на изменената бланка “Болничен лист за временна неработоспособност” НОИ.МЗ № 606 и указания за работа с тях са публикувани на сайта на Националния осигурителен институт – раздел “Нормативни актове”, подраздел “Нормативни актове по социалното осигуряване”.

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОПА РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 883/2004 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА

(ПРОДЪЛЖЕНИЕ ОТ БР. 1/2011 Г.)

ДЯЛ V. ДРУГИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 76. Сътрудничество

1. Компетентните власти на държавите-членки взаимно си предоставят цялата информация относно:

а) предприетите мерки за прилагането на настоящия регламент;

б) промените в техните законодателства, които могат да засегнат прилагането на настоящия регламент.

2. За целите на настоящия регламент властите и институциите на държавите-членки си предоставят посреднически услуги и действат така както прилагат своето вътрешно законодателство. Административната помощ, предоставяна от посочените власти и институции по правило е безплатна. Въпреки това, административната комисия определя вида на възстановимите разноски и границите, над които се дължи тяхното възстановяване.

3. Властите и институциите на държавите-членки могат, за целите на настоящия регламент, да контактуват пряко помежду си, както и със съответните лица или техни представители.

4. Институциите и лицата, обхванати от настоящия регламент имат задължението за взаимно информиране и сътрудничество за осигуряване на правилното прилагане на настоящия регламент.

Институциите, в съответствие с принципа за добра администрация, отговарят в разумен срок на всички запитвания и в тази връзка предоставят всякаква информация на съответните лица, необходима за упражняване на предоставените им с настоящия регламент права. Съответните лица трябва да информират институциите на компетентната държава-членка и държавата-членка по пребивава-

не колкото е възможно по-скоро за всяка промяна в тяхното лично или семейно положение, която засяга техни права на обезщетения по настоящия регламент.

5. Неизпълнението на задължението за информиране по третото изречение на параграф 4 може да доведе до прилагане на пропорционални мерки в съответствие с националното право. Въпреки това, тези мерки са равностойни на мерките, прилагани в подобни ситуации съгласно вътрешното право и не правят практически невъзможно или прекалено трудно упражняването от претендентите на правата, предоставени им с настоящия регламент.

6. В случай на трудности в тълкуването или прилагането на настоящия регламент, които биха могли да засегнат правата на лицата, обхванати от него, институцията на компетентната държава-членка или на държавата-членка по пребиваване на заинтересованото лице се свързва с институцията(ите) на съответната(ите) държава(и)-членка (и). Ако не може да бъде намерено решение в приемлив срок, съответните власти могат да се обърнат към Административната комисия за съдействие.

7. Властите, институциите и съдилищата на една държава-членка не могат да отхвърлят заявления или други предоставени им документи на основание, че те са написани на официален език на друга държава-членка, признат за официален език на институциите на Общността в съответствие с чл. 290 от Договора.

Чл. 77. Закрила на личните данни

1. Когато, съгласно настоящия регламент или регламента по прилагането, органите или институциите на държава-членка предоставят лични данни

на органите или институциите на друга държава-членка, се прилага законодателството за закрила на данните на предоставящата ги държава-членка. За всяко съобщаване от органа или институцията на получаващата държава-членка, както и за съхраняването, изменението и унищожаването на данните, предоставени от тази държава-членка се прилага законодателството за закрила на информацията на получаващата я държава-членка.

2. Информацията, необходима за прилагането на настоящия регламент и на регламента по прилагането се предоставя от една държава-членка на друга държава-членка в съответствие с разпоредбите на Общността за закрила на физическите лица относно обработката и свободното движение на лични данни.

Чл. 78. Обработка на данни

1. Държавите-членки постепенно използват нови технологии за обмен, достъп и обработка на данни, необходими за прилагането на настоящия регламент и на регламента по прилагането. Комисията на Европейските общности оказва помощ за дейностите от общ интерес веднага щом държавите-членки създадат услуги за обработка на информация.

2. Всяка държава-членка е отговорна за управлението на нейната собствена част от услугите за обработка на информация в съответствие с Общностните разпоредби за закрила на физическите лица относно обработката и свободното движение на лични данни.

3. Електронен документ, изпратен или издаден от институция в съответствие с настоящия регламент и регламента по прилагането не може да бъде отхвърлен от никоя власт или институция на друга държава-членка на основание, че е бил получен по електронен път, щом получаващата институция е декларирала, че може да получава електронни документи. Копирането и запис на такива документи се презюмира за правилно и точно копие на оригиналния документ или представяне на информацията, с която е свързан, освен ако има доказателство за обратното.

4. Електронният документ се счита за действителен ако компютърната система, в която е записан документа, съдържа необходимите гаранции за предотвратяване на всякакво изменение, разкриване или неразрешен достъп до запис. По всяко време е възможно да се копира записана информация в непосредствено четлива форма. Когато един електронен документ се изпраща от една социалноосигурителна институция към друга, се предприемат

подходящи мерки за сигурност в съответствие с Общностните разпоредби за закрила на физическите лица относно обработката и свободното движение на лични данни.

Чл. 79. Финансиране на дейности в областта на социалната сигурност

Във връзка с настоящия регламент и с регламента по прилагането, Комисията на Европейските общности може да финансира изцяло или частично:

а) дейности, които имат за цел да подобрят обmena на информация между органите за социална сигурност и институции на държавите-членки, в частност - електронния обмен на данни;

б) всякакви други дейности, които имат за цел предоставяне на информацията на лицата, обхванати от настоящия регламент и техните представители, относно правата и задълженията, произтичащи от настоящия регламент, като се използват най-подходящите средства.

Чл. 80. Освобождения

1. Всяко освобождаване от или намаляване на данъци, таксови марки, нотариални или регистрационни такси, предвидени в законодателството на държава-членка за удостоверения или документи, които трябва да бъдат издадени съгласно законодателството на тази държава-членка, се отнася до подобни удостоверения или документи, които трябва да бъдат издадени съгласно законодателството на друга държава-членка или съгласно настоящия регламент.

2. Всички справки, документи или удостоверения от всякакъв вид, които трябва да бъдат издадени съгласно настоящия регламент се освобождават от легализация от дипломатическите или консулските власти.

Чл. 81. Молби, декларации или жалби

Всяка молба, декларация или жалба, която съобразно законодателството на една държава-членка е трябвало да бъде подадена пред орган, институция или съд на тази държава-членка в определен срок, е допустима, ако е подадена в същия срок пред аналогичен орган, институция или съд на друга държава-членка. В такъв случай органът, институцията или съдът, получили молбата, декларацията или жалбата, я препращат незабавно на компетентния орган, институция или съд на първата държава – директно или чрез компетентните власти на съответната държава-членка. Датата, на която

такива молби, декларации или жалби са били подадени до органа, институцията или съда на втората държава-членка, се смята за дата на тяхното подаване до компетентната власт, институция или съд.

Чл. 82. Медицински прегледи

Медицински прегледи, предвидени в законодателството на една държава-членка, могат да бъдат извършвани по искане на компетентната институция, в друга държава-членка, от институцията по пребиваване или престой на подалото молба лице или на лицето с право на обезщетения при условията, установени в регламента по прилагането или уговорени между компетентните органи на съответните държави-членки.

Чл. 83. Прилагане на законодателство

Специални разпоредби за прилагането на законодателството на някои държави-членки са посочени в приложение XI.

Чл. 84. Събиране на осигурителни вноски и възстановяване на обезщетения

1. Събирането на осигурителни вноски, дължими на институция на една държава-членка и възстановяването на недължими обезщетения от институцията на една държава-членка, може да бъде извършено в друга държава-членка в съответствие с процедурите, гаранциите и привилегиите, приложими към събирането на осигурителни вноски, дължими на аналогичната институция на последната държава-членка и връщането на недължими обезщетения.

2. Влезлите в сила решения на съдебните и административните органи, свързани със събирането на осигурителни вноски, лихви и всякакви други разходи, или с възстановяването на обезщетения, които са предоставени, но недължими съгласно законодателството на една държава-членка, се признават и прилагат по искане на компетентната институция в друга държава-членка в рамките на и в съответствие с процедурите, установени от законодателството и всички други процедури, приложими към подобни решения на последната държава-членка. Такива решения се обявяват за влезли в сила в тази държава-членка доколкото законодателството и всички други процедури на тази държава-членка предвиждат това.

3. В случай на принудително изпълнение, несъстоятелност или конкордат вземанията на институция на една държава-членка се ползват в друга

държава-членка със същите привилегии които законодателството на последната държава-членка предоставя на вземания от същия вид.

4. Процедурата за прилагане на настоящия член, включително разходите за възстановяване, се уреждат от регламента по прилагането или, когато е необходимо и като допълнителна мярка, посредством споразумения между държавите-членки.

Чл. 85. Права на институциите

1. Ако лице получава обезщетения съгласно законодателството на една държава-членка във връзка с вреда, претърпяна в резултат на събития в друга държава-членка, всички права на институцията, дължаща обезщетенията, срещу трето лице, което е длъжно да поправи вредата, се уреждат от следните правила:

а) когато институцията, която отговаря за изплащането на обезщетенията по силата на прилаганото от нея законодателство, встъпва в правата на бенефициента спрямо третото лице, това встъпване се признава от всяка държава-членка;

б) когато институцията, която отговаря за предоставянето на обезщетенията, има преки права спрямо третото лице, всяка държава-членка признава тези права.

2. Ако лице получава обезщетения съгласно законодателството на една държава-членка във връзка с вреда, претърпяна в резултат на събития в друга държава-членка, разпоредбите на посоченото законодателство, определящи в кои случаи се изключва гражданската отговорност на работодателите или на техните служители, се прилагат спрямо посоченото лице или компетентната институция.

Параграф 2 се прилага и по отношение на всички права на институцията, която отговаря за предоставянето на обезщетения спрямо работодатели или техните служители в случаите, когато тяхната отговорност не се изключва.

3. Когато в съответствие с чл. 35, параграф 3 и/или чл. 41, параграф 2 две или повече държави-членки или техните компетентни органи са сключили споразумение за отменяне на възстановяването на суми между институции под тяхна юрисдикция или когато възстановяването на суми не зависи от размера на действително предоставените обезщетения, всички права, възникващи по отношение на трето задължено лице се уреждат от следните правила:

а) когато институцията на държавата-членка по място на пребиваване или престой предоставя обезщетения на лице във връзка с претърпяна на нейна

територия вреда, тази институция, в съответствие с разпоредбите на прилаганото от нея законодателство, упражнява правото на встъпване в права или на пряк иск срещу третото лице, което е длъжно да поправи вредата;

б) за прилагането на а):

(i) лицето, което получава обезщетения, се смята осигурено в институцията по място на пребиваване или престой, и

(ii) тази институция се разглежда, като институцията, която отговаря за предоставяне на обезщетенията;

в) параграфи 1 и 2 остават приложими във връзка с всички обезщетения, които не са включени в споразумението за отказ или възстановяване на суми, което не зависи от размера на действително предоставените обезщетения.

Чл. 86. Двустранни споразумения

Във връзка с отношенията между Люксембург от една страна, и Франция, Германия и Белгия от друга, прилагането и продължителността на периода, посочен в чл. 65, параграф 7 са предмет на двустранни споразумения.

ДЯЛ VI. ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 87. Преходни разпоредби

1. Не се придобиват права съгласно настоящия регламент за периода, предхождащ датата на прилагане.

2. Всеки осигурителен период и, когато е необходимо, всеки период на заетост, самостоятелна заетост или пребиваване, завършен съгласно законодателството на държава-членка преди датата на прилагане на настоящия регламент в съответната държава-членка, се зачита за определянето на правата, придобити съгласно настоящия регламент.

3. В съответствие с параграф 1 право по настоящия регламент се придобива, дори когато то се отнася до осигурителен случай, настъпил преди датата на прилагането му в съответната държава-членка.

4. Всяко обезщетение, което не е било предоставено или е било спряно поради гражданство или място на пребиваване на заинтересованото лице, по молба на това лице се предоставя или възобновява, считано от датата на прилагането на настоящия регламент в съответната държава-членка, при условие, че правата, въз основа на

които преди това са били предоставяни обезщетения, не са породили основание за изплащане на еднократна парична сума.

5. Правата на лице, на което е отпусната пенсия преди датата на прилагането на настоящия регламент в държава-членка, могат да бъдат преразгледани, по молба на заинтересованото лице, като се вземе предвид настоящия регламент.

6. Ако искането по точки 4 и 5 е подадено в срок от две години от датата на прилагане на настоящия регламент в държава-членка, правата, придобити въз основа на настоящия регламент, се смятат за възникнали от тази дата, и законодателството на никоя държава-членка относно загубване или ограничаване на права не може да бъде приложено срещу заинтересованото лице.

7. Ако молба, посочена в параграф 4 или 5, е подаден след изтичането на двугодишния срок от датата на прилагане на настоящия регламент в съответната държава-членка, правата, които не са били отнети или не са били ограничени във времето, се смятат възникнали от датата на подаване на искането, в съответствие с всякакви по-благоприятни разпоредби на законодателството на всяка държава-членка.

8. Ако в резултат на настоящия регламент, лице, което е подчинено на законодателството на държава-членка, различно от определеното в съответствие с дял II на Регламент (ЕИО) № 1408/71, това законодателство продължава да се прилага, докато съответното положение остане непроменено, освен ако съответното лице поиска да бъде подчинено на законодателството, приложимо съгласно настоящия регламент. Искането се подава в тримесечен срок от датата на прилагане на настоящия регламент до компетентната институция на държавата-членка, чието законодателство е приложимо съгласно настоящия регламент, ако съответното лице е подчинено на законодателството на тази държава-членка считано от датата на прилагане на настоящия регламент. Ако искането е подадено след изтичане на посочения срок, промяната настъпва на първия ден от следващия месец.

9. Чл. 55 от настоящия регламент се прилага само за пенсии, които не са в съответствие с чл. 46в от Регламент (ЕИО) № 1408/71 към датата на прилагане на настоящия регламент.

10. Разпоредбите на вторите изречения на чл. 65, параграфи 2 и 3 са приложими за Люксембург най-късно до две години след датата на прилагане на настоящия регламент.

11. Държавите-членки осигуряват предоста-

вянето на подходяща информация за промените в правата и задълженията, въведени от настоящия регламент и регламента по прилагането.

Чл. 88. Осъвременяване на приложенията

Приложенията към настоящия регламент се преразглеждат периодично.

Чл. 89. Регламент по прилагането

Последващ регламент определя процедурата за прилагане на настоящия регламент.

Чл. 90. Отмяна

1. Регламент (ЕИО) № 1408/71 на Съвета се отменя от датата на прилагане на настоящия регламент.

Въпреки това Регламент (ЕИО) № 1408/71 остава в сила и продължава да има правно действие за целите на:

а) Регламент (ЕО) № 859/2003 на Съвета от 14 май 2003 г. за разширяване на приложното поле на разпоредбите на Регламент (ЕИО) № 1408/71 и Регламент (ЕИО) № 574/72 за граждани на трети страни, които все още не са подчинени на тези разпоредби единствено на основание тяхната националност¹, доколкото настоящият регламент не е отменен или изменен;

б) Регламент (ЕИО) № 1661/85 на Съвета от 13 юни 1985 г., относно техническите адаптации в

правилата на Общността за социална сигурност на работниците-мигранти по отношение на Гренландия², доколкото настоящият регламент не е отменен или изменен;

в) Споразумението за Европейското икономическо пространство³ и Споразумението между Европейската общност и държавите-членки от една страна и Швейцарската конфедерация, от друга, за свободно движение на хора⁴ и други споразумения, които съдържат позоваване на Регламент (ЕИО) № 1408/71 доколкото тези споразумения не са били изменени в светлината на настоящия регламент.

2. Позоваванията на Регламент (ЕИО) № 1408/71 в Директива 98/49/ЕС на Съвета от 29 юни 1998 г. за гарантиране на допълнителните пенсионни права на зетите и самостоятелно зетите лица, които се движат в Общността⁵, следва да се разбират като позовавания на настоящия регламент.

Чл. 91. Влизане в сила

Настоящият регламент влиза в сила на двадесетия ден след публикуването му в *“Официален вестник на Европейския съюз”*.

Той се прилага от датата на влизане в сила на регламента по прилагането.

Настоящият регламент е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави-членки.

Съставено в Страсбург на 29.04.2004 г.

¹ ОВ L 124, 20.05.2003, с. 1.

² ОВ L 160, 20.06.1985, с. 7.

³ ОВ L 1, 3.01.1994, с. 1.

⁴ ОВ L 114, 30.04.2002 г., с. 6. Споразумението, последно изменено с Решение № 2/2003 на Комитета ЕС - Швейцария (ОВ L 187, 26.07.2003 г., с. 55).

⁵ ОВ L 209, 25.07.1998 г., с. 46.

КООРДИНАЦИЯ НА СИСТЕМИТЕ ЗА СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Какво представлява координацията?

Правилата за координация на системите за социална сигурност не заменят националните системи с една-единствена европейска система. Всички страни са свободни да решават кой трябва да се осигурява съгласно тяхното законодателство, какви обезщетения да се предоставят и при какви условия. ЕС определя общи правила за защита на вашите права на социална сигурност, когато отивате от една европейска страна в друга (ЕС + Исландия, Лихтенщайн, Норвегия и Швейцария).

За кого се отнасят тези правила?

Граждани на ЕС, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, които се осигуряват или са се осигурявали в някоя от тези страни, и членовете на техните семейства.

Лица без гражданство или бежанци, пребиваващи в ЕС, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, които се осигуряват или са се осигурявали в някоя от тези страни, и членовете на техните семейства.

Граждани на страни извън ЕС, които пребивават законно на територията на ЕС, и членовете на техните семейства.

Четири основни принципа

1. За даден период от време вие се осигурявате съгласно законодателството на една страна, така че плащате вноски само в една страна. Институциите за социална сигурност решават чие законодателство се отнася до вас. Нямаме право да избираме;

2. Вие имате същите права и задължения като гражданите на страната, в която се осигурявате. Това е известно като принцип на равно третиране

и недискриминация;

3. Когато подавате заявление за обезщетение, вашите предишни периоди на осигуряване, трудов стаж и пребиваване в други страни се вземат под внимание, ако е необходимо;

4. Ако имате право на парично обезщетение в дадена страна, по принцип можете да го получавате дори ако живеете в друга страна. Това е известно като принцип на прехвърляемост.

Къде се прилагат тези правила?

Правилата на ЕС за координация на системите за социална сигурност се прилагат в следните страни:

Европейски съюз (ЕС):

Австрия, Белгия, България, Германия, Гърция, Дания, Естония, Ирландия, Испания, Италия, Кипър, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Нидерландия, Обединено кралство, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Словения, Унгария, Финландия, Франция, Чешка република, Швеция

Европейско икономическо пространство (ЕИП) и Швейцария:

Норвегия, Исландия, Лихтенщайн (страни от ЕИП)

Швейцария

Новите регламенти № 883/2004 и № 987/2009

ще започнат да се прилагат в Норвегия, Исландия, Лихтенщайн и Швейцария, след като настоящите споразумения с ЕИП и Швейцария бъдат изменени. Дотогава в тези страни ще продължат да са в сила регламенти № 1408/71 и № 574/72.

Какви са правата ми?

Правилата на ЕС за координация на системите за социална сигурност се прилагат от 1 май 2010 г. към националното законодателство за:

- обезщетения за болест, майчинство и бащинство;
- пенсии за старост и пенсии за инвалидност;
- обезщетения за преживяло лице и помощи при смърт;
- обезщетения за безработица;
- семейни обезщетения;
- обезщетения за трудови злополуки и професионални болести.

Като регламенти правилата за координация се прилагат директно във всички страни от ЕС. С други думи, те трябва да бъдат спазвани от националните власти и администрации, институциите за социална сигурност и съдилищата. Дори когато националните закони са в противоречие с тях, правилата на ЕС имат предимство.

Регламент № 883/2004 предвижда обменът на информация между компетентните институции в съответните държави относно реализирането на осигурителните права на лицата да се извършва по електронен път чрез използването на **структурирани електронни документи (СЕД)**. Тези документи ще заменят досега използваните европейски формуляри (Е формуляри), които се разменяха на хартиен носител. Преминването към електронен обмен на информацията ще се извърши постепенно. Предвиден е двегодишен преходен период – до 1 май 2012 г., през който СЕД ще се изпращат все още на хартиен носител.

Предоставянето на информация от компетентните институции на заинтересованите лица ще се извършва чрез т.нар. „**преносими документи**“, които ще заменят използваните досега европейски формуляри, с които се разменяше информация между институциите.

Преносимите документи, които ще издава НОИ, са:

U1 – вместо Е 301 (удостоверяване на осигурителни периоди за право на парично обезщетение при безработица);

U2 – вместо Е 303(1) (запазване на право на обезщетение при безработица);

U3 – вместо Е 303(2) (обстоятелства, които мо-

гат да въздействат на правото на обезщетение при безработица);

P1 – вместо Е 211 (обобщение на право на пенсия).

Използването на преносимите документи започва от 1 май 2010 г. До утвърждаването на новите СЕД на български език ще продължава използването на Е формулярите.

Какво не е обхванато?

Координацията на ниво ЕС не важи за социалното и медицинското обслужване: тези обезщетения обикновено се предоставят в зависимост от вашите средства.

Кординацията на ниво ЕС не важи за данъчното облагане. Поискайте от данъчните власти в страната ви информация за вашия конкретен случай.

Националният осигурителен институт е компетентната институция за Република България по отношение на:

- а) паричните обезщетения за болест;
- б) паричните обезщетения за майчинство и приравнените на тях обезщетения за бащинство;
- в) пенсиите за инвалидност;
- г) пенсиите за старост;
- д) наследствените пенсии;
- е) паричните обезщетения за трудови злополуки и професионални болести;
- ж) помощите при смърт;
- з) обезщетенията за безработица.

Дирекция „Европейски регламенти и международни договори“

Адрес: 1303 – гр. София, бул. „Александър Стамболийски“ № 62-64

Консултации за болест, майчинство и безработица:

02-926-16-83 и 02-926-16-22

Консултации за пенсионни права:

02-926-16-46 и 02-926-16-04

Справки по пенсионни преписки:

02-926-16-26 и 02-926-16-80

Минало

70 ГОДИНИ ОТ СЪЗДАВАНЕТО НА ИНСТИТУТА ЗА ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ

(Из книгата на Никола Константинов “Социално осигуряване в България 1888-1951”, С., 2001 г.)

С приемането на Закона за пенсиите за изслужено време от 1932 г., Закона за общественото осигуряване от 1924 г. и поредицата от закони, правилници и устави за осигуряване, предимно на групи със свободни професии, завършва създаването на фондовата система на социалното осигуряване в България. Тя обхваща държавните и изборните служители и работници, военните, работниците и служителите от частните кооперативните и други обществени предприятия и заведения, адвокатите, писателите, артистите и журналистите. И макар че не малка част от подлежащите на осигуряване – предимно наемни работници в частни, кооперативни и други предприятия и заведения и някои дейци на свободната практика – все още не са осигурени, проблемът за тяхното приобщаване може да се счита за сравнително добре решен за своето време.

Изцяло извън обсега на социалното осигуряване до края на тридесетте години обаче остава преобладаващата част от активното население на страната – селяните, занаятчиите, търговците, медицинските работници на частна практика и др. Опитът да се обхванат и тези слоеве и групи чрез доброволно осигуряване се оказва неуспешен. До 1939 г. от правото да се осигурят доброволно се възползват едва около 300 души, от които към 100 занаятчии. Затова и не случайно усилията на законодателната и на изпълнителната власт се насочват от началото на четиридесетте години към тяхното привличане.

Едновременно с това все повече се осъзнава необходимостта да се предприемат и съответните стъпки за усъвършенстване системата и организацията на социалното осигуряване на наемните работници и служители от частните и други обществени заведения и предприятия, за издигане компетентността и самостоятелността

*та на неговото ръководство. Плод на тези усилия е учреденият в 1941 г. отделен **Институт за общественото осигуряване**. Седем години по-късно той обединява и всички съществуващи дотогава самостоятелни фондове и каси, включително и фонд “Пенси за изслужено време”.*

***

Първият специализиран орган за ръководство на осигурителното дело на наемните работници и служителите от частните и други обществени предприятия и заведения се сформира, съгласно закона от 1918 г., с бюджета на държавата за 1921 г. Това е така нареченото специално бюро за работнишки осигуровки към Отделението за труда при Министерството на търговията, промишлеността и труда, което действа под върховното управление на последното.

Необходимостта от съществуването на такова бюро, както и използването на инспекторите на труда и като негови местни органи, се потвърждава отново и в Закона за общественото осигуряване от 1924 г. Принципът на автономност на осигуровките, за участие на осигурените в ръководството на същите, прокаран още през 80-те години на XIX век в Германия, обаче не намира разрешение в него. Представители на работещи и работодатели се допускат само в комисията за отпускане, видоизменяне, прекратяване или отказване на пенсиите, в специалните помирителни съдилища за разрешаване споровете по медицинската и парична помощ, както и в състава на Върховния съвет на труда и работнишките осигуровки, определен за съществено тяло по приложението на закона.

С утвърждаването на бюджета за 1931/1932 г. Отделението за труда към министерството прераства в Дирекция на труда и общественото осигуряване с четири отделения: за труда, за здравните служби,

бюджетно-контролно и за общественото осигуряване. Последното от своя страна се поделва на две секции: за обществените пенсии, занимаващо се с отпускане, видоизменяне и прекратяване на същите, и статистическо-актюерска – със събиране на данни и проучване съотношението между вноски и обезщетения, както и с предварителното пресмятане на необходимите приходи за различните видове осигуровки. Това именно отделение със споменатите вече секции се отделя от дирекцията и се превръща в основно ядро на новосформирания със закона от 1941 г. самостоятелен **Институт за обществено осигуряване**. Той поема ръководството на осигуровките, предвидени в законите за общественото осигуряване от 1924 г., и тези на умствените работници и занаятчиите, съгласно съответните закони от януари и февруари 1941 г. Що се отнася до осигуровката “Безработица”, тя остава към Дирекцията на труда, а институтът само събира вноските и ги предава на същата. По замисъла на вносителите институтът може да обедини в бъдеще и други обществени осигуровки и дори да “стане носител на целокупното обществено осигуряване,... и изразител на държавната политика в областта на осигурителното дело”.

Институтът е отделна юридическа личност със свое централно управление и местни органи. Той не може да упражнява други дейности, освен пряката работа по осигуряването и пласмента на набирателните средства. Ръководството му се поема от Управителен съвет. В него влизат директорът на института, който обикновено е и негов председател, началниците на отдели, директорът на държавния надзор върху частните застрахователни предприятия, главните директори на труда и на статистиката, специалист по осигурително дело (актюер), един представител на работодателите и двама на осигурените.

Управителният съвет ръководи института и определя общите принципи на политиката му. Той провежда заседания най-малко един път на три месеца. На тях съветът приема бюджета на института, годишните разходи, балансите и отчетите на същия, както и на отделните осигуровки, определя начина за пласиране на наличните средства и полага грижи за доброто им стопанисване, изработва и утвърждава правилниците и наредбите за приложението на законите за отделните осигуровки, решава създаването на местни органи, определя тяхното устройство и това на службите в института, както и функциите, които им се придават, произнася се по всички въпроси, поставени от министъра на търго-

вията, промишлеността и труда и т.н.

Към всяка осигуровка или група от сходни осигуровки се сформира съвет, в който влизат началниците на съответния отдел, началниците на отделните осигуровки, две вещи лица и по двама представители на осигурените и работодателите. Той се свиква от директора на института най-малко един път в годината и се занимава с делата на осигуровките, които влизат в компетентността му, съдейства за подобряване на тяхната работа и се произнася по всички въпроси, които Управителният съвет или директорът на института му поставят.

По решение на Управителния съвет или по нареждане на министъра на търговията, промишлеността и труда най-малко един път на три години се свиква съвместно заседание на Управителния съвет и всички съвети на осигуровките на общ съвет. На него могат да бъдат поканени допълнително и до десет други лица, които изхождат от средите на осигурените и работодателите или са вещи в осигурителното дело. Общият съвет разглежда всички въпроси по политиката на института и изграждането и функционирането на осигуровките, преценява доколко институтът и отделните осигуровки отговарят на своето предназначение, доколко пласментната дейност е била целесъобразна и полезна, прави и общи препоръки за бъдещата дейност.

Осигуровките, които включват и института, преминават към него с всичките си права и задължения и с всичките си пасиви и активи. Те са финансово самостоятелни и имуществено и счетоводно обособени. При общо пласиране на средства, принадлежащи на две или повече осигуровки, се държи сметка за дела, с който участват, и се пресмята съответната част на дела от загубите и от дохода на пласмента. Финансова връзка между осигуровките се създава чрез един общ запасен фонд, който се формира чрез отчисления от вноските на отделните осигуровки, от глоби за нарушения на законите, правилниците и наредбите и др. Средствата на фонда се използват за провеждане на мероприятия в интерес на всички осигуровки, отпускане на заеми на някои от тях, когато им се появи случаен и преходен дефицит, и извършване на дейности, целящи намалението или предотвратяването на осигурителни случаи.

За разлика от съществуващите дотогава общи местни служби при Дирекцията на труда и обществените осигуровки, законът предвижда създаването на самостоятелни местни органи, наречени агентури. Те се обособяват като такива в 1942 г. с административен състав от началници, контролори на общественото осигуряване, проверители,

осигурителни книговодители и др. През 1943 г. се формира нова бирническа служба към самия институт за изпълнение на наказателните постановления на същия, а в 1945 г. – бюджетна контрола и счетоводство с банкови контролори, банкови книговодители и др.

В закона се разработва за първи път, под влияние на Международното бюро по труда и на поуките от собствения опит, проблемът за пласментната дейност на фонд “Обществено осигуряване” като една от най-съществените в осигуряването. За да се избегне обезценяване на натрупаните средства, допускано в предшестващите години, се изисква те да бъдат съхранявани във влогове в държавни банки и банки, в които държавата участва с капитал, в недвижими доходноосни имоти в големите градове, с изключение на паянтови сгради и такива за индустриални цели, в български държавни и гарантирани от държавата ценни книжа, в първа ипотека срещу недвижими имоти в размер до 30% от стойността им, в заеми, предназначени за инвестиране в стопански предприятия на държавата, общините и други автономни учреждения, които имат приходи от установени със закони данъци, налози, такси и берии и др.

При подбора на така изброените ценности управителният съвет трябва да се стреми вложените средства да бъдат запазени и да дават чисти доходи, които осигуряват едно средно олихвяване, по-голямо от лихвения процент.

С приемането на закона социалните осигуровки в България се сдобиват със свой самостоятелен и независим ръководен орган в лицето на Института за обществено осигуряване. Той обаче не е изцяло автономен, а и едва ли би могъл да бъде такъв в условията на задължителното осигуряване и финансовата ангажираност на самата държава. Все пак заслужава да отбележим, че в сравнение с редица европейски държави, отклоненията от принципа на автономия са твърде осезателни.

Социалните групи, включени в осигуровките и непосредствено заинтересовани за тяхната финансова стабилност, например не са представени по трипартилната система наред с представителите

на държавата и ръководните органи на института. В Управителния съвет преобладават ръководители на държавните учреждения и функционери на института, а именно той формира и направлява цялостната дейност по общественото осигуряване. Не се предвижда общо събрание на представители на осигурените, което да избира членове на управителните и контролните органи. Върховният надзор върху делата на института има министърът на търговията, промишлеността и труда. Той следи решенията и действията на управителните органи на Института за общественото осигуряване да са в рамките на законите и да са целесъобразни и полезни за общественото осигуряване. Годишните равностметки, балансите и отчетите се представят за одобрение от министъра, а бюджетът подлежи на утвърждаване от Министерския съвет. Началниците на отдели и отделения, както и всички длъжностни лица на института се назначават и уволняват от министъра.

По-благоприятно от гледна точка на осигурените е съотношението между техните представители и началниците на отдели в съветите на отделните осигуровки или на група такива, но те имат единствено съветателни функции. Само препоръки към Управителния съвет на института, а не и контрол върху неговата дейност, може да осъществява така нареченият Общ съвет. Той е вътрешен, при това постоянно действащ орган на Института за общественото осигуряване, поради което не е в състояние да осигури и необходимата за съгласуване и координация връзка между ресорите на общественото осигуряване, трудовата защита, народното здраве и социалните грижи.

Независимо от тези и други слабости в устройството и управлението на Института за общественото осигуряване, не можем да не отбележим, че със своята активна дейност той допринася съществено за по-успешното развитие на осигурителното дело на наемните работници през военните и следвоенните години, а с това способства, макар и косвено, за усъвършенстване управлението и на фонд “Пенсии за изслужено време”.

*Повече информация за социалното осигуряване и пенсионната реформа
можете да получите от страниците в Интернет на:*

Национален осигурителен институт **www.nssi.bg**

*Министерство на труда и
социалната политика* **www.mlsp.government.bg**

Комисия за финансов надзор **www.fsc.bg**

*Редакционната колегия очаква от читателите на Бюлетина на НОИ
мнения и предложения за материали на адреса на редакцията:*

1303 София, бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64

Тел: 02 926 1010; 02 926 1028

Бюлетинът се разпространява безплатно.